

96

Προικοσύμφωνον τῆς Μαρίας Κωνσταντίνου Βάου

Προγενέστερον τοῦ ἔτους 1773

Σίφνος

Ὁ Κωνσταντῖνος Μπάος καὶ ἡ σύζυγός του ἐπὶ τῷ γάμῳ τῆς θυγατρὸς αὐτῶν Μαρίας μετὰ τοῦ ἄρχοντος Πέτρου Καμαράση συνιστοῦν αὐτῇ προῖκα εἰς ἀκίνητα, κινητὰ καὶ μετρητά, περιγραφόμενα ἐν τῷ παρόντι.

Τὸ ἔγγραφον δὲν φέρει χρονολογίαν. Ἴσως διότι εἶναι ἀντίγραφον (κόπια) (στίχ. 1) καὶ δὲν ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον ὅπως ἀντιγραφῇ καὶ αὕτη, ἢ ἐλησμονήθη κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν. Τοποθετῶ ὅμως τοῦτο εἰς χρόνον προγενέστερον τοῦ ἔτους 1773, ἐπειδὴ ὁ συνιστὼν τὴν προῖκα Κωνσταντῖνος Βάος εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας Μπάου, τὸ δημοσιευόμενον ἀνωτέρω, δὲν ἐμφανίζεται πλέον μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Ὁ γαμβρὸς ἐξ ἄλλου Πέτρος Καμαράσης εἶναι πρόσωπον λίαν σημαῖνον, τιτλοφορούμενος ἄρχων (98, 99, 100, 101, 103), κατήγετο δὲ ἐξ Ἀστυπалаίας (104).

Πλὴν τῶν κινητῶν, περιγραφομένων ἐν στίχοις 4 - 28, καὶ χιλίων πεντακοσίων γροσίων εἰς μετρητὰ (στίχ. 38), ἡ συνιστωμένη προῖξ ἀποτελεῖται κυρίως ἐξ ἀκινήτων. Ταῦτα περιγράφονται ἐν στίχοις 3 ἐπ. καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ συγκροτήματος οἰκιῶν (στίχ. 3) καὶ μαγαζίων ἀνηκόντων ποτὲ εἰς τινὰ Γαβριήλ, ἡμιτελῶν, καθὼς φαίνεται, κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς προικός, ἅτινα οἱ προικοδοτοῦντες ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀποπερατώσουν ἰδίους ἐξόδους, καθὼς καὶ ἐν στίχοις 29 - 36. Τὰ τελευταῖα ταῦτα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ πρῶτα, εἶναι ἀγροτικά καὶ περιγράφονται διὰ τῆς μνείας τοῦ πρῶην κτήτορος αὐτῶν. Ἡ ἐν στίχοις 29 - 30 μνεία, ὅτι τὸ περιβόλι πρῶην Ζέπου, δίδεται ὁλόκληρον ἀπὸ πάνω ἕως κάτω καὶ δὴ μὲ ὅλα τὰ ἐλαιόδενδρα, σημαίνει ὅτι οἱ προικοδοταὶ θὰ ἠδύναντο, δίδοντες τὸ περιβόλι, νὰ παρακρατήσουν, ἂν ἤθελον, μεμονωμένα ἐλαιόδενδρα ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ μάχεται ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι ἐν Σίφνῳ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ χωριστὴ κυριότης ἐπὶ δένδρων, κυρίως ἐλαιοδένδρων καὶ χωριστὴ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐφ' οὗ ταῦτα. Βλέπε 9, 12, 26, 47, 48. Περὶ θεμονιᾶς, μνημονευομένης ἐν στίχοις 32 - 33 ὡς ἐξαρτήματος χωραφιοῦ βλέπε 6. Κατικιαῖς (στίχ. 33) = κατοικίαις, ἥτοι οἰκίσκος πρὸς παραθερισμόν: βλέπε Π. ΖΕΡΛΕΝΤΟΥ *Μαντροκάθισμα, βουδομάντρες, θεμωνιά, μιᾶτο*, Ἑρμούπολις 1923, σελ. 4.

Πλὴν ὅμως τῶν ἀνωτέρω, δίδονται εἰς προῖκα καὶ πενήντα κεφάλια πρόβατα καθὼς καὶ μία βουδοκολιά. Βουδοκολιά = ζευγὸς (ἄροτριώντων) βοῶν.

Πάντα τὰ εἰς προῖκα διδόμενα ἀκίνητα ἀνήκουν εἰς τὸν πατέρα τῆς προικοδοτομένης, ἀγορασθέντα παρ' αὐτοῦ παρὰ διαφόρων προσώπων, ἅτινα ἀναφέρονται. Οὐδὲν ἀνήκει εἰς τὴν μητέρα. Παρὰ ταῦτα ἐν στίχοις 38 - 40 λέγεται ρητῶς: ταῦτα τὰ ἄνωθεν τὰ δίδομεν μὲ ἰδίαν μας θέλησιν, καὶ καλὴν γνώμην, τόσον ἐγώ, ὡς καὶ ἡ συμβιά μου τῆς θυγατρὸς μας μαρίας... Ἄρα τὴν θυγατέρα προικοδοτοῦν ἀμφοτέρω οἱ γονεῖς. Οὕτως ἐπιρρωννύεται ἡ ἐν 27 διατυπωθεῖσα γνώμη, ὅτι ἐν Σίφνῳ, ὡς ἄλλως τε καὶ ἐν Ἄνδρῳ, οἱ γονεῖς ὑπεχρεοῦντο ὅπως ἀπὸ κοινοῦ προικοδοτήσουν τὴν θυγατέρα. Δὲν ἀποκλείεται, βεβαίως, τὰ διδόμενα εἰς τὴν θυγατέρα κινητὰ ν' ἀπετέλεσάν ποτε μέρος τῆς εἰς τὴν προικοδοτοῦσαν μητέρα δοθείσης ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς γονέων προικός, οὔσης ὑποχρεωμένης ἐθιμικῶς δικαίῳ, ὅπως μεταβιβάσῃ ταῦτα ὀνόματι προικός πάλιν εἰς τὴν θυγατέρα ἢ τὰς θυγατέρας της, ὡς συνέβαινεν ἐν Πάτμῳ, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Π. ΖΕΡΛΕΝΤΟΥ, *Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τὰς Ἐκκλησίας τῶν νήσων τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου θαλάσσης*, 2, Ἑρμούπολις 1922, σελ. 168 ἐπ., δημοσιευόμενον ἔγγραφον. Ὁμοία περίπου ἔθιμα ἐκράτουν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἥτοι εἰς τὴν Ἄνδρον, τὴν Σκῦρον, τὴν Ἀμοργόν, τὴν Κέα, τὴν Ἴον, ἥτοι εἰς τὰς Κυκλάδας, καὶ εἰς τὴν Λαμίαν (βλέπε Λ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν*, Ἀθῆναι 1853, σελ. 5, 8, 13, 14, 47, καὶ τὸν συγκριτικὸν πίνακα παρὰ Μ. Γ. ΜΙΧΗΛΙΔΗ-ΝΟΥΑΡΩ, *Νομικὰ Ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου καὶ Δωδεκανήσου*, Ἀθῆναι 1926, σελ. 73 καὶ 122). Τὴν ἀποψιν ταύτην φαίνεται ἐνισχυόν τὸ 46, ἐν ᾧ ὁ θεῖος τοῦ Μοσχουδακιοῦ παραδίδει εἰς τὸν σύζυγον αὐτῆς Ἀποστολάκην Γρυπάρην τὰ κινητὰ πράγματα τῆς μητρὸς της, καθὼς καί, ἐν συνδυασμῷ, τὰ 69-71, δι' ὧν περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν στοιχεῖα τινὰ τῆς διενέξεως μεταξὺ τοῦ Μοσχουδακιοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ θείων αὐτῆς ἄρουνμένων αὐτῇ δικαιώματα ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ πατρὸς της. Καὶ εἶναι βεβαίως ἀληθές, ὅτι εἰς τὴν ἀποψιν τῆς εἰς τὴν θυγατέρα περιελεύσεως τῆς προικός τῆς μητρὸς ἀντιτίθεται ὁ κατὰ τὰ ἄλλα ἀποδειχθεὶς ἰσχύων θεσμὸς τῆς οἰκογενειακῆς τοῦλάχιστον κοινοκτημοσύνης, ὡς μὴ συμβιβαστόμενος πρὸς ἐκείνην· θὰ ἡδύνατο ὅμως νὰ ὑποστηρικθῇ ὅτι εἰς τὴν θυγατέρα ἐδίδοντο ὡς προῖξ ὑποχρεωτικῶς τὰ προικῶα τῆς μητρὸς ἀκίνητα, εἰς τὰ ὁποῖα προσετίθεντο ἐνδεχομένως τὰ κινητὰ πράγματα τῆς μητρὸς καὶ ἀκίνητα ἐκ τῆς κοινῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας. Ἐὰν ὅμως ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ἐνταῦθα διατυπωμένη εἰκασία ἔχει βάσιν τινά, ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα μήπως ἡ διένεξις τῶν 69-71 ἔχει ὡς ἀφορμὴν τὴν ἄρνησιν κληρονομικῶν δικαιωμάτων τοῦ Μοσχουδακιοῦ ἐπὶ τῆς πατρικῆς περιουσίας ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναφερομένων προσώπων, ἰσχυριζομένων ὅτι αὕτη μόνον ἐπὶ τῆς μητρικῆς περιουσίας ἔχει δικαιώματα, ἔστω καὶ ἂν αὕτη, εἴτε ἀναγκαίως εἴτε κατὰ τύχην, συνίσταται ἐκ κινητῶν. Τὸ ζήτημα ὅμως τοῦτο, ἐλλείψει ἐπαρκῶν στοιχείων, δὲν εἶναι ὥριμον πρὸς κρίσιν. Πάντως, ὅτι πλὴν τῆς οἰκογενειακῆς κοινοκτημοσύ-

νης ή υποχρέωσις ἀμφοτέρων τῶν γονέων πρὸς ἀπὸ κοινοῦ προίκισιν στηρίζεται καὶ ἐπὶ τῆς συζυγικῆς, πρέπει νὰ πιθανολογηθῇ.

Παρατηρητέον, ὅτι ἐν στίχῳ 1 τὸ ἔγγραφον χαρακτηρίζεται ὡς *κόπια* καὶ δὴ κατ' ὄνομα τῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς διδομένων ὡς προῖκα εἰς τὴν θυγατέρα του Μαρίαν. Καὶ δὲν ἀναφέρεται μὲν τὸ ὄνομα τοῦ διδομένου εἰς αὐτὴν συζύγου, τονίζεται ὁμως μὲ χαρακτηριστικὴν ἔμφασιν, ὅτι τὰ πράγματα δίδονται ὡς προῖξ εἰς τὴν θυγατέρα. Ἐκ τούτου συνάγω ὅτι τὸ ἔγγραφον δὲν ἀποτελεῖ προικοσύμφωνον ἀλλ' «ὀνομαστικὸν κατάλογον» (*κόπια κατ' ὄνομα*) τῶν πραγμάτων, ἅτινα πρόκειται νὰ δοθοῦν εἰς τὴν Μαρίαν ὡς προῖξ. Εἶναι ἐν ἄλλοις λόγοις *ἀβαντάριον*, ὅπως τὰ 27 καὶ 46. Ἀποκαλεῖται ὁμως *κόπια*, διότι, ὡς εἰκάζω, ἔγιναν δύο ἀντίτυπα ἐξ ὧν τὸ ἐν εἶναι τὸ παρὸν. Νομίζω δὲ ὅτι τὸ ὀριστικὸν προικοσύμφωνον οὐδέποτε συνετάχθη. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ γραφεὺς τοῦ Verso ἠναγκάσθη νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ παρὸν ἔγγραφον πολὺ βραδύτερον ὡς προικοσύμφωνον, ὅπως ἄλλως τε εἰς τὰ 1810, τὰ γραπτὰ ἀλλ' οὐδέποτε ἰσχύσαντα ἔθιμα τῆς Νάξου (Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, *Ἡ κοινοτικὴ διοίκησις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν* ἐν *L' Hellenisme contemporain*, 29 Μαΐου 1953, σελ. 203 σημ. 3) ἠναγκάσθησαν νὰ ὀρίσουν διὰ τοῦ ἀρθροῦ πε' τοῦ κεφ. ΙΒ («Θέμις» Σγούτα 5, 1852 σελ. 161 = ΖΕΠΩΝ, *Jus Graecoromanum* 8, Ἀθῆναι 1931, σελ. 548): *Τὰ κατάστιχα τῆς προικὸς (σκίτζοι ἢ ἀβαντάρια) ἐὰν ὦσιν ὑπογεγραμμένα τῇ ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ προικοδοτοῦντος, καὶ τινων ἀξιοπίστων μαρτύρων, λογίζονται ὡς προικοσύμφωνα, καὶ ἔχουσι τὸ αὐτὸ κῦρος, τὸ ὁποῖον ἔχουσι κακεῖνα. Εἶναι βεβαίως ἀληθές, ὅτι τὸ παρὸν δὲν εἶναι ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ προικοδοτοῦντος καὶ μαρτύρων· τοῦτο ὁμως δὲν ἀποκλείει τὰ ἀβαντάρια ἐν Σίφνῳ ἀλλὰ καὶ ἐν Νάξῳ, νὰ μὴ ἦσαν πάντοτε ὑπογεγραμμένα καὶ διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον τὸ ἔθιμον τῆς Νάξου ἠξίωσεν, ὅπως εἶναι ὑπογεγραμμένα, ἵνα θεωρῶνται ὡς προικοσύμφωνα. Πείθομαι δὲ ὅτι τὸ παρὸν δὲν ἦτο προικοσύμφωνον καὶ ἐπομένως ὅτι ἡ σημείωσις τοῦ Verso ἐγράφη εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν, ὅτε ἡ Μαρία ἦτο εἴτε ὑπανδρευμένη, εἴτε χήρα, διότι ἀποκαλεῖται *Καμαράσαινα*, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ σημείωσις ἐγράφη πάντως μετὰ τὸν γάμον της. Διότι δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ, ὅτι ἀπεκαλεῖτο αὕτη *Καμαράσαινα* πρὸ τοῦ γάμου της, ἀκόμη καὶ ὅταν ἦτο μεμνηστευμένη. Ὅτι δὲ τὸ ἀβαντάριον ἢ τὸ προικοσύμφωνον συνετάχθη μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου, τὸ ἀποκλείω. Τοιαῦτα δείγματα δὲν κατέχομεν.*

- 1 *Εἰς δόξαν Θε(ε)οῦ ἀμήν. κόπια τὸ τί δίδω τῆς θυγατρὸς μου μαρίας χάριν προικίου. κατ' ὄνομα.*
- 2 * *Ἀρχὴ καὶ πρῶτον τὴν εὐχὴν τοῦ κ(υρί)ου ἡμῶν Ἰησοῦ χ(ρισ)τοῦ, τῶν γονέων μας, καὶ τὴν ἐδικήν μας.*
- 3 * *ἔπειτα τὰ σπήτια τοῦ γαβριήλ ὅλα, μὲ τρία μαγαζιά, νὰ τὰ τελειώσω μὲ ἴδια μου ἔξο-*